

T. Olearczyk, *Sieroctwo i osamotnienie. Pedagogiczne problemy kryzysu współczesnej rodziny*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2008, ss. 291.

Rodzina jest nie tylko najważniejszą, ale również najbardziej naturalną wspólnotą życia, miłości i wychowania. Ta prawda, zwłaszcza w ostatnich latach, pozostaje coraz częściej głównym postulatem stojącym przed rodziną, niewątpliwym symptomem współczesnej cywilizacji jest bowiem dostrzegalny poważny kryzys rodziny właśnie jako wspólnoty wychowawczej. Z całą pewnością jest to między innymi konsekwencją zbyt małej wśród dzisiejszych rodziców świadomości daru, ale i wyzwania, które wiąże się z macierzyństwem i ojcostwem. Tymczasem trzeba pamiętać, że macierzyństwo i ojcostwo staje się dla chrześcijan drogą do realizacji powołania otrzymanego od Boga. Powołania, które stoi u źródeł wychowawczego posłannictwa rodzinnej wspólnoty. Zagadnienie rodziny jest wielokrotnie podejmowane, jest bowiem podstawowym, naturalnym środowiskiem narodzin, rozwoju i wychowania każdego człowieka, gdy jednak tego zabraknie, powstaje obciążenie na całe życie – np. sieroctwo, osamotnienie. Współcześnie dokonują się zauważalne wyraźniej niż kiedykolwiek przemiany rodziny i przemiany, które zachodzą w sposobie życia rodziny, ale i ich negatywne skutki: osamotnienie, sieroctwo. We współczesnym, skomplikowanym, zwłaszcza dla młodego człowieka, świecie trudno się bowiem mu w nim odnaleźć, a konsekwencją może być właśnie osamotnienie i zagubienie. Jednak współcześnie należy jeszcze wskazać na wiele innych negatywnych aspektów pedagogicznych będących konsekwencją kryzysu rodziny.

Dlatego należy zauważyć monografię przygotowaną przez Teresę Olearczyk: *Sieroctwo i osamotnienie. Pedagogiczne problemy kryzysu współczesnej rodziny*. Autorka w recenzowanej książce podjęła się próby wskazania związków jakie zachodzą pomiędzy środowiskiem rodzinnym a osamotnieniem i sieroctwem, a także znalezienia przyczyn takiego stanu i wskazania propozycji pomocy rodzinie znajdującej się w kryzysie. Podkreśliła to autorka w Zakończeniu: „W obecnym zglobalizowanym świecie niepokojącym zjawiskiem dotyczącym społeczeństwo jest implozja środowiska wychowawczego, jakim jest rodzina. Współczesna rodzina szuka swojej tożsamości na nowo, często jej nie znajduje. Nękana kryzysami, brakiem trwało-

ści, samotnością i w wielu przypadkach bezradnością. Uwikłana w splot wydarzeń od niej niezależnych staje się coraz bardziej zależna od czynników globalnych. Następuje dekonstrukcja rodziny od wewnątrz poprzez rozwód, separację rodziców lub nieobecność fizyczną i duchową rodziców żyjących, pomnażanie dóbr, jak również rodziny patologiczne (np. dotknięte alkoholizmem) mogą być środowiskiem, w którym rodzi się doświadczenie osamotnienia i poczucia sieroctwa. Współczesne sieroctwo nazywane społecznym jest problemem wielce złożonym, wymagającym refleksji i długotrwałego działania edukacyjnego, profilaktycznego, poradniczego i wspierającego na rzecz rodziny. Jest ono w dużej mierze efektem dysfunkcyjności i degradacji rodziny, pogłębia go deficyt wartości w wychowaniu” (s. 241).

Recenzowana publikacja została wydana przez Wydawnictwo WAM. Recenzje wydawnicze przygotowali: prof. dr hab. Stanisław Palka z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz ks. prof. PAT dr hab. Janusz Mastalski z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie), których fragmenty zostały zamieszczone na okładce. Niniejsza książka składa się z dwóch części, które wzajemnie się uzupełniają. W pierwszej części „Współczesne teorie z zakresu problematyki rodziny oraz sieroctwa” zostały zaprezentowane współczesne teorie i koncepcje, które dotyczą zagadnienia rodziny i sieroctwa społecznego. Została podkreślona ranga i znaczenie małżeństwa i rodziny na przykładzie funkcjonujących dwóch typów rodzin: tradycyjnego i nowego. W drugiej części „Osamotnienie i sieroctwo w świetle badań” została ukazana metodologia badań własnych oraz sieroctwo i osamotnienie na podstawie badań. Została ukazana typologia rodzin niewydolnych wychowawczo, wskazując przyczyny niewydolności, niechęci czy też niemocy wychowawczej, a także zostały zaproponowane wspólne działania dotyczące przygotowania do życia w rodzinie oraz wskazane zagrożenia dla sieroctwa. Niezwykle ważne są również wnioski wynikające z badań i postulaty. Należy podkreślić, iż autorka jest znawczynią podjętego zagadnienia i to od strony teoretycznej, jak i prowadzonych praktycznych badań. Trafnie wskazała na rodzinę jako wartość oraz na trwałość i nierozzerwalność małżeństwa i znaczenie rodziny dla rozwoju dziecka. Ukazała osamotnienie, które jest konsekwencją sieroctwa, którego istotą jest z kolei przede wszystkim doświadczenie braku miłości i zrozumienia, opuszczenia, odrzucenia i braku akceptacji. Zostały omówione różne odmiany sieroctwa: naturalne pełne i półsieroctwo, duchowe (emocjonalne), społeczne (w zakresie prawnym i psychicznym), a także sieroctwo emigracyjne. Cenne są też wyniki badań prezentujące stan zjawiska sieroctwa i osamotnienia, które są aktualne społecznie i posiadają znaczenie praktyczne. W recenzowanej książce znajdziemy wiele cennych wskazówek, a wykresy, diagramy są wartościowym materiałem faktograficznym dla pomagających rozwiązywać rodzinne problemy. Warto przytoczyć przyczyny poczucia osamotnienia i sieroctwa w rodzinie, będące wynikiem przeprowadzonych badań wśród młodzieży (zaniedbania wychowawcze, nieobecność

rodziców w życiu rodziny, poczucie tęsknoty, smutku, wstydu, upokorzenia, niska samoocena), a także czynniki, które warunkują sieroctwo i osamotnienie (brak rozumienia i właściwego zaspokajania potrzeb dzieci, niekompletność rodziny, trudna sytuacja ekonomiczna na skutek braku możliwości lub chęci pracy rodziców, nieumiejętność organizacji życia rodziny, nieobecność rodziców, niemoc wychowawcza).

W każdym rozdziale zostały zamieszczone trafne podsumowania pozwalające na ponowne spojrzenie na zaprezentowaną treść. Na uwagę zasługuje zamieszczona bibliografia zawierająca 17 stron propozycji do wykorzystania i pomocnych w dalszym rozczytaniu się w omawianym zagadnieniu. Pomocny jest także zamieszczony na końcu książki indeks osób. Pomocny jest również aneks zawierający interesujące i potrzebne materiały (wykaz ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, deklaracja IV Światowego Kongresu Rodzin w Warszawie w 2007 r., deklaracja parlamentarzystów z okazji Międzynarodowego Dnia Rodzin i Forum Międzyparlamentarnego towarzyszącego IV Światowemu Kongresowi Rodzin przyjęta w Warszawie w 2007 r., kwestionariusz wywiadu z rodzicami, z nauczycielami i z młodzieżą).

Recenzowana publikacja jest pracą z familiologii i może stanowić pomocne kompendium wiedzy, zarówno dla naukowców, pedagogów, wychowawców, terapeutów, katechetów, duszpasterzy, jak i samych małżonków, rodziców i młodzieży. Zawiera bowiem opis stanu zjawiska sieroctwa i osamotnienia oraz ich uwarunkowania i konsekwencje, a także interpretację sytuacji rodzinnych, które prowadzą do sieroctwa i osamotnienia. Cenne są konkretne wskazania profilaktyczne, indywidualne i instytucjonalne. Autorka wskazała także wiele pytań, które nie łączyły się bezpośrednio z głównym problemem książki, ale mogą być pomocne w dalszych poszukiwaniach: „Jak przygotować rodziny do pełnienia ról rodzinnych? Co robić, aby pogłębić świadomość i odpowiedzialność wychowawczą? Jak naprawiać zaburzone więzi emocjonalne pomiędzy małżonkami, rodzicami a dziećmi oraz więzi uczuciowe w rodzinie? Co czynić wobec zagrożonego bytu społecznego i moralnego rodzin? Co począć z nasilającymi się objawami patologii społecznych w rodzinie? Jak udzielać koniecznej, konkretnej pomocy rodzinie? Jak przeciwstawiać się sieroctwu, które jest wynikiem braku wartości w rodzinie i w wychowaniu?” (s. 245).

Ks. Józef Stala